

Ekspertka: uczłowieczanie chatbotów spowoduje transformację systemu wartości

© Agnieszka Kliks-Pudlik rozmawia z Adą Florentyną Pawlak

Nauka w Polsce, 20.08.2025

<https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C109165%2Cekspertka-uczlowieczanie-chatbotow-spowoduje-transformacje-systemu-wartosci>

Dzieci dorastają w kulturze algorytmicznej, która cechuje się m.in. regularnym kontaktem z chatbotami zasilanymi modelami sztucznej inteligencji. Jak zauważa dr Ada Florentyna Pawlak, postępujące uczłowieczanie tych narzędzi może przetransformować system wartości młodego pokolenia.

- Co Pani odczuwa, gdy słyszy, że ktoś się „zakochuje” w chatbocie albo nawet się „zaręcza” z towarzyszem AI (ang. AI companion – narzędzie sztucznej inteligencji zaprojektowane do interakcji z człowiekiem)?

Ada Florentyna Pawlak: Smuci mnie to, bo pokazuje, jak bardzo przesunęliśmy w naszej kulturze pojęcie normy. „Zakochiwanie się” w towarzyszach AI pokazuje kompletny brak naszej odporności psychicznej na krytykę i strach przed odrzuceniem, zranieniem czy skrzywdzeniem.

- Z czego ten strach wynika?

To pochodna dorastania w mediach społecznościowych, w których jest hejt, zazdrość, ghosting (nagłe zerwanie kontaktu z jakąś osobą bez żadnych wyjaśnień – PAP). Dla mnie jest to też dowód na to, że my, jako ta generacja wprowadzająca media społecznościowe i rozwiązania oparte na sztucznej inteligencji, nie wprowadziliśmy żadnych odpowiednich regulacji, nie edukujemy i przede wszystkim – dalej utwierdzamy się w kulturze indywidualizmu i kapitalizmu, wytwarzając świat, którego zasadą jest separacja, konkurencja i wieczne nienasycenie. Nie stworzyliśmy kultury, która dba o dobrostan psychologiczny swoich obywateli, przy jednoczesnej dbałości o trwałość społeczeństwa.

- Czym to może skutkować?

To już wpływa na definicje tego, czym jest miłość, przyjaźń, odpowiedzialność za kogoś. Myślę, że czeka nas rewolucja – rewolucja empatyczna i taka szersza transformacja

systemu wartości w ogóle w młodym pokoleniu. Zmieni się sposób, w jaki przypisujemy intencje innym osobom. Może pojawią się nowe kategorie gramatyczne, które będą wyrażały stopnie realności doświadczenia, czyli że coś jest realne lub sztuczne. Będą różnice w kompetencjach poznawczych, narracyjnych. Może dojdzie do sytuacji, kiedy gatunek ludzki będzie miał różne języki i sposoby komunikowania treści.

Na pewno zmieni się też nasz język, sposoby opowiadania świata, konstruowania historii. Jeżeli bowiem najmłodsze pokolenie uczy się opowiadać historie głównie w dialogu z chatbotami, możemy spodziewać się kilku znaczących zmian. Po pierwsze, język narracji stanie się bardziej dialogiczny, z większą liczbą pytań, ripost i wymian niż ciągłych opisów. Młodzi uczą się opowiadać w turach: pytanie - odpowiedź - akceptacja/odrzućenie. To przesunęła proporcję narracji ku formom konwersacyjnym. Po drugie, może dojdzie do zatarcia granicy między stylem mówionym a pisanym - dzieci zaczną pisać tak, jak rozmawiają z maszyną.

Prawdopodobnie będziemy też obserwować większą elastyczność stylów i rejestrów językowych, ale także ich chaotyzację. Może pojawić się skłonność do akceptowania informacji bez weryfikacji, jeśli są podane w atrakcyjnej, narracyjnej formie z ekranu. Narracje mogą stawać się bardziej modulowane przez strukturę interfejsu, a rytm tury pytanie-odpowiedź będzie odciskał się na fabule. Formy „chat fiction”, scenariusze narracyjne projektowane wspólnie z botami i memetyka platform, będą tworzyć nowe gatunki literacko komunikacyjne.

Co więcej, w efekcie nasze dzieci nauczą się myśleć w duecie z maszyną, a nie w pełni w pojedynkę. I oczywiście będą to różne style myślenia. Różnice w typach użycia i kompetencjach promptowania (proces zadawania pytań lub instrukcji modelom językowym w celu wygenerowania pożądanej treści – przyp. PAP) między klasami społeczno-ekonomicznymi sprawią, że tylko uprzywilejowani uzyskają korzyści w postaci umiejętności korzystania z AI, co pogłębi różnice w kompetencjach narracyjnych i poznawczych.

- Jesteśmy na przegranej pozycji?

Myślę, że nie. Najistotniejsza dziś jest popularyzacja wiedzy na temat sztucznej inteligencji i sztucznej empatii na każdym poziomie edukacji, a także wśród rodziców i opiekunów. Zwłaszcza, że świadomość nowych emocjonalnych światów, w które migruje młodzież, jest wciąż w starszych generacjach bardzo niska.

Trzeba też pamiętać, że wspomniane AI companions i sztuczna empatia oferują korzyści dla zdrowia psychicznego i dobrostanu społecznego - ale jako uzupełnienie, a nie zastąpienie ludzkich relacji.

- Czy dla antropologii technologii sztuczna empatia – rozumiana jako narzędzia typu towarzysze AI – to szerszy temat badań?

Tak - i jest to temat fascynujący. Młode pokolenie – tzw. AI-natives (nawiązanie do native speakers, czyli rodzimych użytkowników danego języka – przyp. PAP) – uczy się opowiadać historie rozmawiając z bytem niehumanym. Tu można stawiać wiele pytań z obszaru antropologii emocji i rytuału (AI jako nowy partner przygodowy w codziennych rytuałach komunikacji).

Obserwujemy również szereg nowych zjawisk w obszarze rytuałów i ceremonii cyfrowych, tj. „inicjacja AI” - pierwszy kontakt z kompanem (około 13. roku życia); „bonding rituals” - codzienne rutyny komunikacyjne; „digital mourning” - żałoba po „śmierci” AI kompana czy „upgrade celebrations” - świętowanie ulepszeń AI.

Mamy też neuroantropologię, która bada zmiany w mózgu wywołane długotrwałym kontaktem z AI.

Mnie niezwykle ciekawi, jakie konsekwencje będzie mieć w najbliższych latach sztuczna empatia dla języka (struktury narracyjnej, pragmatyki, stylu) i dla samego myślenia (schematy poznawcze, epistemologia, pamięć, planowanie).

Wyzwaniem jest jednak czas trwania badań naukowych, który zazwyczaj wynosi kilka lat. Technologia jednak tak pędzi, że zanim dojdzie do publikacji wyników, mogą one stać się już nieaktualne wobec kolejnych nowych rozwiązań.

** Dr Ada Florentyna Pawlak jest antropolożką technologii, prawniczką, historyczką sztuki. Specjalizuje się w społecznych kontekstach nowych technologii. Wykłada na Uniwersytecie SWPS.*

Rozmawiała Agnieszka Kliks-Pudlik (PAP)